

על הדרכים בהן ניגבים מיליונים לירות למטרות ציבוריות-כביכול,

ראש העיר נכנס לחדרו. ליד שולחן הישיבות הארוך ישבו כבר תריסר גברים. ראש העיר בירך אותם לשלום ומיהר להסביר להם מדוע כינס אותם בחדרו. "אתם אנשים עסוקים, אני אדם עסוק. אולי ישר לעניין. צריכים להשלים את בניין הספרייה העירונית. אין לעירייה מספיק כסף לכך. חסרים לנו 200 אלף לירות."

בעצם, עוד לפני שהופיע ראש העיר, ניחשו הנאספים לשם מה קרא להם. הם רק לא ידעו פרט טכני קטן: מה היא המטרה המדויקת שלמענה יתבקשו לתרום הפעם כסף. הם לא היו נדבנים ידועים. פרט לכמה לירות לבית-הכנסת שלהם, או למיפעלי צדקה, אינם נוהגים לתרום דבר. ובכל זאת, דיבר אליהם ראש העיר בבטחון גמור שהם יתרמו. הוא ידע שהם תלויים בו, והוא ידע שהם יודעים זאת. כי תריסר הגברים המכובדים היו כולם קבלני-בניין, ששלטיהם פיארו עשרות בתים אשר נמצאו בתהליך-בנייה, ברחבי העיר. הם אף קיוו כי עוד יספיקו לבנות עשרות רבות של בניינים נוספים בתחום העיר המתפתחת.

לא היה ביניהם קבלן אחד שבנה את בנייניו לגמרי לפי סעיפי חוקי הבנייה העירוניים. זה הוסיף חצי-קומה; זה כמה חדרים. בשום מיקרה לא הוציאה העירייה צו הריסה. עבור חצי הקומה הנוספת, או החדרים, הרווחו הקבלנים כמה אלפי לירות נוספים. והתמורה? הנה, עתה, דיבר ראש העיר על התמורה.

"מר זילברמן", פנה אל הגבר הראשון, "כמה אתה תורם?"

מר זילברמן הסביר שיש לו שותף, וכי בלי השותף קשה לו להתחייב לאיזה סכום שהוא. ראש העיר תבע בכל זאת תשובה. "אני חושב שנוכל לתרום המשת אלפים". מילמל הקבלן. ראש העיר דחה את ההצעה בקוצר-רוח. פירמה כזאת, המקבלת רשימות בנייה בקצב כזה, יכולה בלי קושי לשלם עשרת אלפים. לזילברמן לא היתה ברירה. ראש העיר הורה למזכירתו: "תרשימי: מר זילברמן מתחייב לתרום עשרת אלפים לירות. השותף שלו, מר חיימוב, יתרום סכום דומה." זילברמן ניסה לערער, להסביר כי הסכום שהוצא ממנו הוא בשביל השותפות כולה. "ראש העיר לא היתה סבלנות אפילו לענות לו. הוא כבר היה עסוק עם הקבלן השני. זה תרם כסף, פלוס ארבעה טון ברזל לבנייה. תוך 20 דקות נגמר העניין. המזכירה רשמה התחייבויות על 170 אלף לירות ושמונה טון

לתוך קופה כללית, כי אם "לתרום" למטרות מסוימות. כך, למשל, ניכנה התיאטרון המפואר של חיפה. חושי עצמו פנה אל גדולי הקבלנים והמיפעלים בשטח שיפוטו, הוציא מהם תרומות במאות אלפי לירות למימון בניית התיאטרון המפואר.

הוקמה גם אגודה של שותרי התיאטרון העירוני, להבטחת מימון השוטף של התיאטרון. כל חבר-אגודה שילם 100 ל"י, מתוך הנחה שתרומות אלה יספקו לתיאטרון סכום מקביל להקצבה העירונית השנתית של 100 אלף ל"י.

לפני מספר שבועות, כאשר התברר כי התיאטרון העירוני הסתבך בחובות, שוב כינס אבא חושי את הקבלנים, אשר לא רק תרמו להקמת התיאטרון, אלא אף תורמים ברציפות להחזקתו. הם נידרשו עתה להגדיל את תרומתם. "יש ברירה?" סיפר אחד הקבלנים לעתונאי של הארץ, "שילמנו".

הוא ידע שלא יצטער על התרומה. — כי תמורתה יזכה בהקלות-כנייה. לולא שילם, היה נכנס לרשימה השחורה, ופקחיה-הבנייה של אבא חושי היו ממררים את חייו, מגישים נגדו משפט על כל חריגה פגועה מחוקי הבנייה.

כיצד מצליח שר סוציאליסטי לגבות מקפי-

טליסטים עשרות מיליונים למען מפלגתו

כוד מישוהו לטעון: "מה רע בכך, שהקבלנים יממנו צרכים ציבוריים חיוניים? מבקר המדינה יכול אמנם למצוא בכך פגם נהולי — אבל במדינה דינאמית, המתפתחת בקצב כל כך מהיר, מוטב לעקוף את הנוהל כדי להשיג השגים".

קרן ראש העיר בחיפה הוכיחה כי אין העניין חיוני ונקי כל כך. הוכח כי חלק מהתרומות הוצא אמנם למטרות המוצהרות: גנים ציבוריים, מיגרשי מישחקים, טיולים מאורגנים. מימון זה הכניס, דרך אגב, קולות רבים לאבא חושי ולמפלגתו. אולם במציאות הפוליטית אין בכך כל רע.

אלא שלא כל כספי הקרן הסודית הוצאו למטרות חיוניות. הקבלנים שילמו רבבות לירות לקרן, מתוך הנחה כי בכל זאת מופנה הכסף עבור צרכי הציבור. הם לא ידעו כי בעזרת חלק ניכר מכסף זה ביסס אבא חושי שלטון-אגרוף, העניק משכורות וטובות-

עוהר והמפלגות

הנאה למסדרנים" למיניהם, והקים מנגנון כפיה ותעמולה, שכל מטרתו היתה להבטיח את המשך שלטונו של אבא חושי.

וכך, אם בראשיתו ניגבה השוחד למטרות ציבוריות-שלטוניות, הרי שבמהרה התגלגל חלק ניכר ממנו למטרות מפלגתיות אישיות, שלאיש לא היה פיקוח עליהן.

ב בחירות לכנסת הרביעית, הוציאה מפא"י כ-25 מיליון לירות. כעבור שנה נרתמה שוב למערכת-בחירות חדשה, בעטיה של פרשת לבון. גם הפעם זרקה למערכת קרוב ל-25 מיליון לירות. מניין השיגה את הכסף?

המגינים העיקרי היה, בשתי המערכות, שר המסחר והתעשייה, פנחס ספיר. האיש, שבמשך שנים ארוכות ניצח על חלוקת מאות מיליוני לירות, הוא גם שנטל על עצמו את התפקיד של איסוף כמה עשרות מיליונים. הוא לא אסף את הכסף מפועלים, באסיפות מעמדיות. כי לשר המסחר-התעשייה אין כל קשר עם מעמד הפועלים. לשר המסחר-התעשייה יש, לעומת זאת, קשר הדוק עם סוחרים ותעשיינים. אותם סוחרים ותעשיינים שפנחס ספיר עזר להעשירם, ואשר רבים מהם הפכו להיות מיליונרים הודות למדיניות שלו.

כל מי שקיבל הלוואה שמנה מתקציב הפיתוח, כל מי שזכה לרשימות ייבוא יקרים, והוזמן לחוגי בית אצל אחד המיליונרים החדשים, נענה להזמנה. מה כבר יכול היה שר סוציאליסטי לומר לאותם קאפי-טליסטים גדולים של המדינה, שבא להשתתף בחוגי-בית שלהם? אלה? פשוט מאד: טוב להם במישטר הזה. הם התעשרו, צברו מיליונים. רצונם שגשם ההלוואות והסובסידיות יימשך? או יתרמו לקרן הבחירות של מפא"י.

והם? מיליון אחרי מיליון. שוחד? השר יכול לטעון: הרי לא הבטיח להם דבר תמורת התרומות. הם נתנו אותן מרצונם החופשי.

מבקר המדינה מגנה ומבקר —

הפקידים מעניקים עבודות כרצונם

מערכת הבחירות היא תקופת חירום לכל המפלגות. כמה מן המנהיגים עוסקים במלחמה האידיאולוגית עם המפלגות היריבות. אך רוב ההנהגה, וכל המנגנון, מגויסים למלחמה עיקרית אחת: לגייס כסף. אם נציג המפלגה יושב בוועדת הבנייה של עירייה כלשהי, עליו להתרים את הקבלנים והמהנדסים. אם הוא מרכז קניות — עליו להתרים את הספקים.

ברור, שתמורת שוחד זה, מקווה משלם-השוחד לזכות בעבודה ממשלתית, או בהקצבה נאותה אחרת מתקציב המדינה. לכאורה, אין זה דבר שהפקיד שגבה את השוחד או התרומה, יכול להבטיחו על דעת עצמו. כי קיימים נוהלים של מיכרום וביקורת. אבל די לדפוף בכל אחד מ-12 הכרכים שחוברו וליידי מבקרי-המדינה, כדי להיחלץ כמה קל להתעלם ממיכרום.

כתב המבקר, למשל, בדו"ח מס' 10, על אגף השיכון במשרד העבודה של גיורא יוספסל: "במאי 1958 פנה אגף השיכון במסגרת מיכרו מצומצם אל תשעה קבלנים, הזמין מהם הצעות להקמת קולנוע ובית-קפה ברמת-אביב. מההצעות שהוגשו בחר האגף בהצעה שהסתכמה ב-140 אלף ל"י, ושהיתה גבוהה עד כדי 5% מההצעה הנולה ביותר. הנימוקים שהביא האגף לבחירתו זו היו: כושרו המקצועי של בעל ההצעה,

ברזל, טוב", סיכם ראש העיר, "העירייה כבר תוסיף את 30 האלף החסרים. תודה רבה רבות,י שלום."

אין זה פאנטזי מיוחד של אותו ראש עיר דינאמי. בכל עיר הגיעו קבלנים גדולים ליד הסדר דומה עם ראשי העיר, או ועדת הבנייה. תמורת הקלות בבנייה, והתעלמות מכמה חוקים מגבילים, תורמים הקבלנים סכומים למיפי-עלים מסויימים, או לקרנות סודיות.

עיריית בתים היא דוגמה בולטת. עיר זו, אשר עד לפני שנים מעטות היתה רק שכונה בעברה הדרו-מי של יפו, היא עתה אחת הערים המתפתחות ביותר במדינה. שיכונים, בתי-פאר, בתים משותפים, גורדי-שחקים צומחים בכל פינה. כל אחוז נוסף של שטח בנוי, בו יכול הקבלן לזכות, מסתכם באלפים רבים של לירות. תמורת זאת הוא מוכן "לתרום".

מנצח על מלאכת ההתרמה ראש העיר בעצמו, דויד בן-ארי. בן-ארי אף מתגאה בכך. הוא מצביע על גני-הילדים הרבים שקיבלה העירייה חנם אין-כסף מקבלנים, תמורת הגדלת אחוזי הבנייה שלהם. הוא מצביע על מישכני אמנות שניכנו מכספיהם של ה-קבלנים. כדי להשביע את רעבונום של שותפיו הדתיים קבלנים, כביכול בשביל בניית בתי-כנסת.

בקואליציה, לא שכה אף להתרים קבלנים בעירייה. הוא מגיב בקוצר-רוח לאלה המעירים, כי בסופו של דבר אין תשלומי הקבלנים לעירייה אלא שוחד, בו הם קונים לעצמם חסינות מפני חוקי הבנייה של העירייה עצמה. "זה לא נכנס לכיסים פרטיים", הסביר לא מזמן לאחד ממקורביו, "הכסף כולו הולך לפתח את העיר ולספק שירותים חיוניים לתושבים."

כאשר אבא חושי זקוק לכמה מאות

אלפי לירות לשם הקמת תיאטרון

דוגל העיקרי בתורה זו הוא אבא חושי. עד כדי כך, שבין ראשי-ערים רבים, (הוגו לקראו לה "השיטה החיפאית").

ראשיתה בקרן ראש העיר המפורסמת. כל קבלן חיפאי ידע, כי מותר לו לבנות מעל למותר לו — אם רק ישלם את הסכום המתאים לקרן ראש העיר. הר הכרמל, בו היו נוהגים חוקי בנייה קפדניים ביותר, כדי לשמור על יופיו הטבעי ועל תורשתו, זרוע כיום בתים מכוערים, החורגים מתחום הבנייה המותרת. בכל מיקרה, ניתן רישיון-הבנייה תמורת תשלום לקרן ראש העיר.

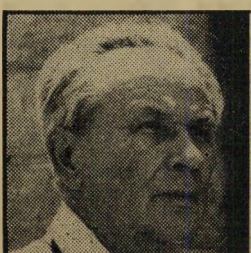
בכסף הזה מתקנים מיגרשי-מישחקים, נוסעים גנים ציבוריים, מקיימים מוסדות תרבות, הסבירו פקדי אבא חושי. סידרת הגילויים של העולם הזה על הטרור והשתיתות של חושיסטאן, לפני שבזע שנים, הביאה להתערבותו של מבקר המדינה. קבע המבקר, ד"ר זיגפריד מוזס, בדו"ח מיוחד אשר הוקש לעיריית חיפה: קרן ראש העיר היא בלתי-חוקית ויש לבטלה. הקרן בוטלה, אך לא גביית-הכסף הבלתי-חוקית. שוב לא נדרש מהקבלנים לשלם סכומים

ספיר

בן-זור

חושי